Kasvu ja vaikuttaminen -osasto 8.11.2021

Eduskunnan talousvaliokunta

Lausunto hallituksen esityksestä kustannustuesta annetun lain muuttamiseksi

SAK kiittää mahdollisuudesta päästä lausumaan tästä aiheesta.

Koronapandemia on aiheuttanut poikkeuksellisia talousvaikeuksia ja kiireessä luodut poikkeukset yritystuet ovat olleet perusteltuja. Epidemian jatkuessa ja talouskriisin hellittäessä yritystukien tarve kuitenkin vähenee ja tukien käyttäytymisvaikutuksiin pitäisi kiinnittää enemmän huomiota.

On kestämätöntä, että nämä tuet valmistellaan edelleen kiireessä ilman normaaleja lausuntokierroksia ja tuet astuvat voimaan takautuvasti.

SAK:n näkökulmasta ehdotettu kustannustuen jatko ei ole paras tapa tukea talouden elpymistä koronakriisistä. On ylipäätään epäselvää, tarvitseeko talouden elpymistä enää tukea yritystuilla.

Tavoitteena pitäisi olla kansantalouden eikä yritysten tukeminen

Yritystuet kohdistuvat yrityksille, mutta niiden varsinainen tarkoitus ei ole tukea yrityksiä. Yritystuki on väline parempaan työllisyyteen, tuottavuuskasvuun tai muuhun yleiseen etuun. Sen takia kustannustukeakaan ei pidä arvioida sen mukaan, mikä on yritysten tahto tai etu, vaan siitä näkökulmasta, miten parhaiten tuetaan työllisyyttä, tuottavuutta tai muuta yleistä etua.

Takautuva tuki on huono valinta

Työllisyysvaikutuksen näkökulmasta olisi tärkeää, että tukijakso kohdistuisi tulevaisuuteen.

Takautuvasti päätetty könttäsummatuen kaltainen kustannustuki ei voi vaikuttaa optimaalisella tavalla työllisyyteen, koska yritykset eivät voi kunnolla reagoida kannustimeen, jonka olemassaolosta ei ole varmuutta liiketoimintapäätöksiä tehdessä.

Hallituksen esityksessä nostetaan esiin, että tuki voi parantaa yritysten luotonsaantiedellytyksiä. Tästäkin näkökulmasta vaikutus olisi isompi, jos tuen myöntökriteerit olisivat tiedossa etukäteen.

Takautuvia tukia pystyi kriisin alkuvaiheessa perustelemaan sillä, että tilanne tuli kaikille yllätyksenä, eli lakia ei ehditty säätää aiemmin. Tämä perustelu ei enää ole voimassa, koska valmisteluaikaa on ollut runsaasti.

Takautuvuutta on voinut perustella myös sillä, että etukäteen tiedossa oleva tuki vääristäisi markkinoita vaikuttamalla yritysten päätöksiin. Tämäkään perustelu ei enää toimi, koska jatkuvasti toistuvat tukikierrokset ja ministereiden julkiset lupaukset uusista kustannustuista joka tapauksessa nostavat odotuksia tuesta. Tuki siis vaikuttaa jollain tapaa joka tapauksessa, mutta nyt yritykset ovat joutuneet arvailemaan tuen yksityiskohtia.

Ylipäätään yritystuella pitäisi nimenomaan pyrkiä vaikuttamaan yritysten päätöksentekoon siten, että kannustetaan niitä jatkamaan, työllistämään ja ehkä myös investoimaan. Tuen tavoitteen pitäisi siis olla tältä osin markkinoiden ”vääristäminen” yhteiskunnan kannalta hyvään suuntaan.

Normaalit kuulemiskierrokset pitää toteuttaa

Kun kriisi on jatkunut jo toista vuotta, niin lakiesitykset pitää pystyä valmistelemaan hyvissä ajoin ilman suurempaa kiirettä. On kestämätöntä, että tästäkään lakiesityksestä ei ehditty järjestää normaalia lausuntokierrosta. Ohjeiden mukaan lausuntokierroksen kestoajan pitäisi olla vähintään kuusi viikkoa. Kustannustuen jatko-osien osalta kuulemiset ovat systemaattisesti olleet vain noin viikon mittaisia pikakierroksia.

Kun päätetään isoista julkisista menoista, pitäisi aina pyrkiä siihen, että lait valmistellaan normaalilla huolellisuudella ja hyödynnetään kunnollisen lausuntokierroksen kautta saatavaa palautetta. Tässä vaiheessa koronapandemiaa on vaikea ymmärtää, miten tämän yritystuen tarve tulee niin suurena yllätyksenä, että lakia ei ehditä valmistelemaan normaalissa aikataulussa.

Kustannustuen työllisyysvaikutukset ovat vaatimattomat ja osumatarkkuus heikko

Kuten edeltävänkin kustannustukikierroksen yhteydessä, tämänkin lakiesityksen vaikutusarvioinnissa todetaan, että kustannustuen ”työllisyysvaikutukset voivat jäädä tuen kustannukseen nähden vähäisiksi”. Hallituksen esityksen mukaan noin kolmannes tuesta kohdistuu yrityksiin, joiden liikevaihto on laskenut koronaepidemiaan liittymättömistä syistä.

Esityksestä ei käy ilmi minkä takia tähän tukimuotoon päädytään, vaikka toistuvasti arvioidaan, että sen työllisyysvaikutukset ovat kustannuksiin nähden pienet. Tuen työllisyysvaikutukset olisivat todennäköisesti paremmat, jos tuki olisi suunnattu nimenomaan työllistämisen kannustimien parantamiseen.

Sikäli kun näitä yritystukia yhä jatketaan, niin kustannustuen muotoa tulisi muuttaa palkkatuen suuntaan. Tuen tulisi kohdistua erityisesti palkkauskustannuksiin, jotta se yrityksen kassan vahvistamisen lisäksi

samalla kannustaisi myös työllistämään. Tukea voisi myös suunnata suoraan koronasta kärsineille työntekijöille.

Yritystuissa pitäisi ottaa huomioon muuttunut taloustilanne

Koronakriisin alussa, kun talous pysähtyä yllättäen ja rahoitusmarkkinat menivät sekaisin, oli perusteita sille, että yrityksiä tuetaan avokätisesti ja pyritään ehkäisemään laajaa konkurssiaaltoa.

Tilanne on kuitenkin vuoden aikana muuttunut olennaisesti. Nyt talous on monelta kohdin elpynyt, talouden tiputus oli ylipäätään paljon ennakoitua pienempi, rahoitusmarkkinat toimivat hyvin ja konkurssiaaltoa ei ole tullut. Jossain vaiheessa pitää pystyä toteamaan, että tilanne on muuttunut, eikä ole enää tarvetta samankaltaiselle tuelle kuin kriisin alkuvaiheessa.

Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry

Ilkka Kaukoranta
pääekonomisti